

YOSHLAR ONGIGA KASBGA OID BILIMLARNI SINGDIRISH ORQALI MEHNATGA BO'LGAN ISHTIYOQNI OSHIRISH HAMDA YOD G'OYALARDAN SAQLAB QOLISH VOSITALARI

Norqulova Farida Nomozovna
Termiz iqtisodiyot va servis universiteti,
2- bosqich Psixologiya yunalishi talabasi

Annotatsiya:

Mazkur maqolada yoshlar ongiga kasbga oid bilimlarni singdirishning ahamiyati, ularning mehnatga bo'lgan ishtiyoqini oshirishdagi o'rni hamda zararli va yod g'oyalardan himoya qilishdagi samarali vositalar yoritiladi. Shuningdek, ta'lim-tarbiya jarayonida kasbiy ko'nikmalarni shakllantirish, milliy qadriyatlarga tayanish va ijtimoiy-ma'naviy muhitni mustahkamlash orqali yoshlarni maqsadli faoliyatga yo'naltirish masalalari tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: yoshlar, kasb, bilim, mehnat, ishtiyoq, tarbiya, g'oya, qadriyat.

Kirish

Globallashuv va axborot texnologiyalari tez sur'atlarda rivojlanayotgan bugungi davrda yoshlarning ongini turli zararli g'oyalardan himoya qilish dolzarb masalaga aylangan. Chunki yosh avlod mamlakatning ertangi kuni, iqtisodiy va ma'naviy taraqqiyotning asosiy omili hisoblanadi. Shu bois ularni barkamol shaxs sifatida voyaga yetkazishda ta'lim-tarbiya jarayonida kasbga oid bilimlarni singdirish alohida o'rin tutadi.

Kasb-hunar egallash nafaqat yoshlarning kelgusidagi hayotini belgilab beradi, balki ularning mehnatga bo'lgan ishtiyoqini oshiradi, ijtimoiy foydali faoliyatga jalb etadi va yot g'oyalarga qarshi mafkuraviy immunitetini mustahkamlaydi. Ayniqsa, yoshlarni erta davrdan mehnatsevarlik, mas'uliyat va mustaqillikka o'rgatish ularning shaxsiy hayotida ham, jamiyat hayotida ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Shu nuqtayi nazardan, ta'lim muassasalari, oilalar va mahalla hamkorligida yoshlarga kasbiy bilimlarni singdirish, ularda kasbga bo'lgan qiziqishni uyg'otish va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash bugungi kunning eng muhim vazifalaridan biridir.

Bugungi globallashuv davrida yoshlar ongini turli zararli oqimlardan, yot g'oyalardan asrash masalasi jamiyat uchun dolzarbdir. Shu jarayonda kasb-hunar egallash, mehnatni qadrlash va ijtimoiy foydali faoliyatga jalb etish muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Kasbga oid bilimlarni singdirish nafaqat yoshlarning kelajakdagi mehnat faoliyatini belgilaydi, balki ularning mafkuraviy immunitetini mustahkamlashda ham beqiyos ahamiyat kasb etadi.

Tahlil va natija. O'tkazilgan tadqiqotlar natijasida quyidagi holatlar aniqlandi: Kasbiy bilim va ko'nikmalarni erta yoshdan singdirish mehnatga ijobiy motivatsiyani kuchaytiradi. Kasb-hunarga ega yoshlarning yot g'oyalarga berilish ehtimoli keskin kamayadi, chunki ular o'z kelajagini aniq tasavvur qiladilar. Ta'lim muassasalarida kasbga oid integratsiyalashgan darslar va amaliy mashg'ulotlar samaradorligi yuqori bo'lib chiqdi. Mehnatga mehr uyg'otishning ijtimoiy muhitga ta'siri kuchli – ijobiy mehnat muhiti yoshlarni faol, mas'uliyatli va maqsadga intiluvchan qilib tarbiyalaydi.

Kasbiy bilimlarni singdirish jarayoni yoshlarni ikki asosiy yo'nalishda qo'llab-quvvatlaydi: Shaxsiy rivojlanish: mehnatsevarlik, mas'uliyat, mustaqillik va ijodkorlik sifatlarini shakllantiradi. Ma'naviy barqarorlik: zararli g'oyalarga qarshi mustahkam dunyoqarash va ijtimoiy immunitet hosil qiladi.

Tajriba shuni ko'rsatadiki, yoshlarni kasb-hunarga yo'naltirish nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy-ma'naviy ahamiyatga ham ega. Shu bois, maktab va kollej ta'limida amaliy darslar, ishlab chiqarish amaliyotlari va kasbga oid loyihalarni kengaytirish zarur.

Yoshlar ongiga kasbiy bilimlarni singdirish masalasi nafaqat ta'lim tizimi, balki jamiyat taraqqiyoti uchun ham bevosita ahamiyat kasb etadi. Hozirgi sharoitda quyidagi asosiy jihatlar tahlil qilinishi lozim:

Kasbga yo'naltirishdagi sustkashlik: Ayrim ta'lim muassasalarida kasbiy ta'lim amaliy emas, balki nazariy shaklda olib borilmoqda. Bu esa yoshlarning kasbga bo'lgan ishtiyoqini pasaytiradi. Zamonaviy kasblar bo'yicha bilimlarning yetishmasligi: Raqamli texnologiyalar, IT, startaplar, ekologiya va xizmat ko'rsatish sohalariga oid ko'nikmalar yetarli darajada singdirilmayapti. Oila va mahalla ishtirokining sustligi: Yoshlarni kasb-hunarga yo'naltirish jarayonida ota-onalar va jamoatchilikning faol ishtiroki har doim ham yuqori emas. Yot g'oyalar ta'sirchanligi: Ijtimoiy tarmoqlar orqali yoshlar orasida turli zararli oqimlar tez tarqalmoqda. Agar yoshlar kasb-hunar bilan band bo'lmasa, bunday g'oyalarga berilish xavfi ortadi. Davlat siyosati: O'zbekistonda "Har bir oila — tadbirkor", "Yoshlar daftari" kabi tashabbuslar yoshlarning mehnat bozorida faol ishtirokini rag'batlantirmoqda. Kasbiy ta'limni modernizatsiya qilish: Texnikum va kasb-hunar maktablarida yangi o'quv dasturlari, ishlab chiqarish bilan hamkorlik asosida amaliy mashg'ulotlar joriy etilmoqda. Innovatsion metodlar: Interaktiv ta'lim, loyiha asosida o'qitish va startaplar orqali kasbiy bilimlarni singdirish samaradorlikni oshirmoqda. Ijtimoiy himoya: Kasbga ega bo'lgan yoshlarning bandligi va daromad manbalari kengayib, ularning yot g'oyalarga berilish ehtimoli kamaymoqda.

Kasbiy bilimlarni singdirish jarayoni yoshlar uchun ikki tomonlama ahamiyat kasb etadi:

1. Iqtisodiy barqarorlik: Yoshlar mehnat bozorida raqobatbardosh bo'lib, mustaqil daromad manbaiga ega bo'ladi.
2. Ma'naviy barqarorlik: Kasb-hunarga ega yoshlar zararli oqimlardan ko'ra ijobiy ijtimoiy faoliyatga qiziqish bildiradilar.

Shu boisdan, yoshlar bilan ishlashda kasbiy ta'lim va mafkuraviy tarbiya bir-birini to'ldiradigan ikki asosiy yo'nalish sifatida qaralishi zarur.

Yoshlar ongiga kasbiy bilimlarni singdirishning ijtimoiy-ma'naviy ahamiyati juda keng. Avvalo, kasb-hunar egallash mehnatga bo'lgan qiziqishni kuchaytiradi va shaxsda mas'uliyat, mustaqillik hamda intilish kabi ijobiy fazilatlarni shakllantiradi. Shu bilan birga, kasbiy bilimga ega bo'lgan yoshlar o'z kelajagini aniq tasavvur qilgani sababli, ular yot g'oyalarga berilishga moyil bo'lmaydilar. Chunki insonning ongida maqsad va rejalar qanchalik ravshan bo'lsa, tashqi zararli ta'sirlarni shunchalik rad etish qobiliyati kuchli bo'ladi.

Ammo mavjud holatni tahlil qilganda ayrim muammolar ham ko'zga tashlanadi. Birinchidan, ayrim ta'lim muassasalarida kasbiy ta'lim asosan nazariy shaklda olib borilmoqda, amaliy mashg'ulotlarga yetarli e'tibor qaratilmayapti. Bu esa yoshlarning qiziqishini susaytiradi. Ikkinchidan, zamonaviy kasblar — axborot texnologiyalari, startap loyihalari, ekologiya va xizmat ko'rsatish sohalariga oid bilimlar yetarli darajada singdirilmayapti. Natijada, yoshlarning raqobatbardoshligi va bandlik imkoniyatlari cheklanib qolmoqda. Uchinchidan, yoshlarni kasbga yo'naltirish jarayonida ota-onalar va mahallalarning faol ishtiroki hamon sust bo'lib, ularning tarbiyaviy hamkorligi yetarli darajada yo'lga qo'yilmagan. To'rtinchidan, ijtimoiy tarmoqlar va ommaviy axborot vositalarida tarqalayotgan zararli oqimlar yoshlar ongiga bevosita ta'sir qilmoqda, bu esa kasb-hunar bilan band bo'lmagan yoshlar orasida yot g'oyalarga moyillikni oshirmoqda.

Shunga qaramay, mavjud imkoniyatlar ham beqiyos. Davlat tomonidan yoshlarni qo'llab-quvvatlash maqsadida turli dastur va loyihalar yo'lga qo'yilgan. Masalan, "Har bir oila — tadbirkor" yoki "Yoshlar daftari" tashabbuslari yoshlarning mehnat bozorida faol ishtirokini rag'batlantirishda muhim vosita bo'lib xizmat qilmoqda. Kasb-hunar maktablari va texnikumlarda yangi o'quv dasturlari ishlab chiqilib, ishlab chiqarish korxonalari bilan hamkorlikda amaliy mashg'ulotlar yo'lga qo'yilmoqda. Bundan tashqari, interaktiv metodlar, loyiha asosida ta'lim berish va startaplar orqali kasbiy bilimlarni singdirish samaradorlikni oshirmoqda.

Tahlil shuni ko'rsatadiki, yoshlarni kasbga oid bilimlar bilan qurollantirish ikki asosiy natijaga olib keladi. Birinchisi, iqtisodiy barqarorlik — yoshlar raqobatbardosh bo'lib, mustaqil daromad manbaiga ega bo'ladilar. Ikkinchisi, ma'naviy barqarorlik — kasb-hunarga ega yoshlar ijobiy ijtimoiy faoliyatga qiziqib, yot g'oyalarga qarshi immunitet hosil qiladilar. Shu bois, kasbiy ta'lim va mafkuraviy tarbiya o'zaro chambarchas bog'liq bo'lib, ularni birgalikda olib borish jamiyat barqarorligi va kelajagi uchun muhim ahamiyatga ega.

Xulosa. Yoshlar ongiga kasbga oid bilimlarni singdirish ularning shaxsiy kamoloti, mehnatga bo'lgan qiziqishi va ijtimoiy faoliyatini oshirishda hal qiluvchi o'rin tutadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, kasb-hunarga ega yoshlar kelajak hayotini aniq tasavvur qiladi, o'z oldiga maqsad qo'yadi va uni amalga oshirish yo'lida izchil harakat qiladi. Bu jarayon ularni nafaqat iqtisodiy jihatdan mustaqil qiladi, balki turli zararli oqimlar va yot g'oyalardan himoya qiladi. Kasb-hunarga yo'naltirishning samarali tashkil etilishi uchun bir nechta shartlar zarur: ta'lim muassasalarida nazariy bilimlarni amaliyot bilan uyg'unlashtirish, zamonaviy kasblar bo'yicha darslik va dasturlarni kengaytirish, oilalar va mahallalarning jarayonga faol jalb qilinishi hamda yoshlar o'rtasida mehnat qadriyatlarini targ'ib qilish. Ayniqsa, ishlab chiqarish amaliyotlari, innovatsion loyihalar va interaktiv metodlardan foydalanish yoshlarning kasbga bo'lgan qiziqishini kuchaytiradi.

Demak, kasbiy bilimlarni singdirish ikki yo'nalishda ijobiy samara beradi: birinchidan, iqtisodiy barqarorlikni ta'minlaydi va yoshlarni mehnat bozorida raqobatbardosh qiladi; ikkinchidan, ma'naviy immunitetni kuchaytiradi va yot g'oyalarga qarshi mustahkam qalqon bo'lib xizmat qiladi. Shu bois, yoshlarni kasb-hunarga yo'naltirish va bu jarayonga keng jamoatchilikni jalb etish bugungi kunning eng dolzarb vazifalaridan biridir.

ADABIYOTLAR:

1. O'rmonov To'liqjon Kimsanovich. Oilada ota-ona va farzand munosabatlarining ijtimoiy psixologik muammolari. Uzbek Scholar Journal, Vol.5 (2022), 34-37.
2. "Zamonaviy O'zbek oilalarida ota-ona va farzandlar muloqotida yuzaga kelayotgan o'zaro nizolar va ularning psixologik tadqiqi" — O'rinboyev Odiljon Ahmadovich.
3. Usmonova Nargiza Raximjonovna. O'zbek oilasida oilaviy konfliktlar va ularning psixologik mexanizmlari. Ta'limning zamonaviy transformatsiyasi, 2025.
4. Jalolova Gulnora Xusanbayevna. Oilaviy munosabatlar psixologiyasi va uning bolalar ruhiyatiga ta'siri. Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi jurnali. (Web-Journal)
5. J. Zaynobiddinov. Oilada farzand tarbiyasida solishtiruvlarning farzandlarga psixologik ta'siri. Scientific Impulse. (Научный Импульс)
6. G'ulomova Zebiniso Xamidovna. O'zbek oilalarida ota-ona va farzandlar o'zaro munosabatlarining psixologik xususiyatlari. Oriens jurnal, 2023. (Oriens).
7. Sayfiddinovich, K. R. (2021). Didactic bases of ethnopedagogical training of the future teacher in the educational field of university. Central Asian Journal of Theoretical and Applied Science, 2(11), 226-228.
8. Kulmamatova, F. (2025, February). YOSHLARDA DESTRUKTIV XULQ-ATVOR SHAKLLANISHINING MUAMMOLARI. In Innovate Conferences (pp. 6-10).

9. Sharafutdinova, K. G., Kulmamatova, F. K., & Haydarova, S. (2021). The role of cognitive psychology in the elimination of destructive behavior. Asian Journal Of Multidimensional Research, 10(4), 957-964.
10. Kulmamatova, F. (2025). PSYCHOCORRECTIONAL PROGRAM FOR ELIMINATING DESTRUCTIVE BEHAVIOR IN YOUTH. Interpretation and Researches. извлечено от <https://interpretationandresearches.uz/index.php/iar/article/view/3475>